

Bidrag

til

Nørre Broby Sogns Historie

Samlede af
M. J. LOMHOLT,
Lærer.

Udgivet af ¹⁹¹⁹
„Svendborg Amts historiske Samfund“ med Understøttelse
af „Lundegaards Stiftelse“.

NYBORG
C. SCHØNEMANN'S BOGTRYKKERI
1918.

Da jeg begyndte at samle Stof til at fortælle noget om Nørre Broby Sogn, paakom der mig Lyst til først i al Korthed at skrive noget om de Forhold og Tilstande, der var Aarsagen til den Fornedrelse og Elendighed, hvori den danske Bondestand var nedsunken før Stavnsbaandets Løsning i 1788.

Jeg indsaa dog snart, at det vilde føre for vidt. Desuden er det jo ogsaa to Emner, som ikke ligefrem hører sammen.

Dog kan jeg ikke godt undlade at nævne et Par Ulykker, som hjemsøgte Danmark ved Midten af det attende Aarhundrede.

Efter at Fællesskabet i Jordens Dyrkning, der hindrede den enkelte i at gøre mere for at fremme sin Bedrift end Flertallet vilde gaa med til; Fæsteforholdet med det ubestemte Hoveri og alle de Ulæmper og Plager, som dermed fulgte; Tjenesten i Landeværnet, der alene hvilede paa Bondestanden; Stavnsbaandet, der tilsidst bandt Bonden til Hjemstavnen fra det fjerde til det fyrretyvende Aar; uheldige Love og Regeringsforanstaltninger m. m. — efterhaanden havde ført til stor Fattigdom og Elendighed for Størstedelen af Landalmuen, hvoraf ni Ellevtedele levede under Fæsteforhold, stødte der omkring Midten

af det attende Aarhundrede to Trængsler til, der saa at sige fik Bægeret til at flyde over.

Disse var en forfærdelig Kvægpest, og en Række af Aar, hvori en ualmindelig Misvækst hjemsøgte vort Land.

Herom skriver Højskoleforstander Povl Hansen i sin Bog „Det danske Landbrugs Historie“ Side 2—3 følgende:

„Ved Midten af det attende Hundredaar befandt Landbruget her i Danmark sig i en saa ynkværdig Forfatning som kun sjældent før eller senere. Mange Grunde var medvirkende hertil; men blandt de mere betydelige kan nævnes den store Misvækst i Aarene 1753 til 61, der, som en Forvalter skriver i 1762, har været en for alle nulevende Mennesker ukendt Misvækst. Heste og Kvæg døde i hundredvis af Sult. Hertil kom den store „Hestedød“, der bortrev Tusinder af Heste; endvidere smitsomme Sygdomme blandt Faar og Svin, og endelig bragte den forfærdelige Kvægpest — mere end noget andet — Ulykkens Bæger til at flyde over.

Efter Gustav L. Badens Beregninger bortrev den alene i Aarene 1745—47 her i Landet ikke mindre end 457352 Stykker Kvæg. Man hører saaledes om Besætninger, der 4—5 Gange saa godt som bortdøde efter paany hver Gang at have været fornyede. Intet Under, at Landbruget under og efter en saadan Række af Ulykker sank ned i en næsten bundløs Elendighed, og intet Under, at man spejdede til alle Sider efter Hjælp i Nøden.

I sin Betænkning over Kvægpesten udtaler Holberg Haabet om, at denne Hjemsøgelse for vort Landbrug maa føre til en Forandring og Forbedring enten paa den ene eller paa den anden Maade. Hvordan det nærmere skal foregaa, eller hvori Forbedringerne skal bestaa, ser han ikke, men Ordsproget siger, at „Nød lærer nøgen Kone

at spinde“; mon den ikke ogsaa skulde lære Folket at lukke Øjnene op for de Midler, der kunde hjælpe Agerbruget frem og drive Folket til at bryde nye Baner.

Holbergs faste og smukke Haab blev ikke beskæmmet. Disse store Ulykker blev virkelig i ikke ringe Grad det, der gav Stødet til de store Omvæltninger og Fremskridt saavel i Agerbruget som i vort Samfundsliv.“

Saavidt Povl Hansen.

Om Kvægpesten skriver ogsaa Historikeren Jakob Langebek, der var født 1710 og døde 1775. Han gjorde i 1746 en Rejse gennem Sjælland i August Maaned. Fra denne Rejse fortæller han, hvordan han paa en Sommerdag kunde gennemrejse det meste af Sjælland uden at se et levende Kreatur.

Reformerne kom, men de kom ikke fra Bonden. Han var paa Grund af sin Uvidenhed og fortrykte Tilstand lovlig undskyldt.

Men der var lykkeligvis oplyste og ædelttænkende Mænd, som baade havde Vilje og Evner til at tage et Arbejde op i saa Henseende.

Dog, der var store Vanskeligheder at overvinde, men Ordsproget siger jo, at „hvor der er en Vilje, findes ogsaa en Vej.“

Vejen og Midlernes fandtes; Stavnsbaandet blev løst 1788, og dermed fulgte saa efterhaanden en Mængde Love og Foranstaltninger, der førte fremad mod det Maal, som Indskriften paa Frihedsstøtten peger paa, naar det hedder: „Kongen bød: Stavnsbaandet skal ophøre, Landbolovene gives Orden og Kraft, at den fri Bonde kan vorde kæk og opløst, flittig og god, hæderlig Borger, lykkelig.“*)

*) Se nærmere C. E. F. Reinhardt: „Et Afsnit af den danske Bondestands Krønike“, udgivet af „Udvalget til Folkeoplysningens Fremme“.